

“KIYAMET
KOPUYOR
OLSA BİLE
ELİNİZDE
BİR FİDAN VARSA
ONU DİKİN.”

(Ç)EVRENİN EFENDİSİ

Çevreci Yönüyle Hz. Peygamber’in Biyografisi

İBRAHİM ÖZDEMİR

Hayat

(Ç)EVRENİN EFENDİSİ

(Ç)evrenin Efendisi
İbrahim Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni: Hayati Bayrak
Yayın Koordinatörü: Erol Şahnacı
Editör: Fatih Şafak
Sayfa Tasarımı: Burhan Maden
Kapak Tasarımı: Yunus Karaaslan

Hayat Yayınları: 818
Maneviyat: 62

1. Baskı: İstanbul / Ocak 2026
ISBN: 978-605-151-606-6
Yayıncı Sertifika No: 75092

© 2025 Hayat Yayıncılık, İletişim, Yapım, Eğitim Hizm. ve Tic. A.Ş.
Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Hayat Yayınları'na aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

Baskı: Alioğlu Matbaası
Sertifika No: 45121

HAYAT YAYIN GRUBU
Hayat GENÇ HAYAT Hayat Çocuk

Molla Gürani Mahallesi Oğuzhan Caddesi No: 15 Kat: 3 Daire: 5
34093 Fındıkzade - Fatih / İstanbul Tel: (212) 613 11 00 | Gsm: (530) 259 80 96
www.hayatyayinlari.com | e-posta: hayat@hayatyayinlari.com

(Ç)EVRENİN EFENDİSİ

Çevreci Yönüyle Hz. Peygamber'in Biyografisi

İBRAHİM ÖZDEMİR

Hayat

İbrahim Özdemir
Felsefe Profesörü

İbrahim Özdemir, lisans eğitimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde, yüksek lisans ve doktorasını ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı.

Harvard Üniversitesi, Hartford Seminary (ABD), University of Cape Town (Güney Afrika), Gadjah Mada University (Endonezya) ve Åbo Akademi Üniversitesi (Finlandiya), Clark Üniversitesi (ABD) gibi dünyanın farklı bölgelerindeki saygın üniversitelerde misafir öğretim üyesi olarak bulundu.

Akademik kariyerinin yanı sıra, Millî Eğitim Bakanlığı'nda Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Kurucu Rektörlüğü ve Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dekanlığı ve Senato üyeliği görevlerini üstlendi.

Alanıyla ilgili çok sayıda kitap, makale ve deneme kaleme alan Özdemir, çevre ve sürdürülebilirlik konularındaki çalışmalarıyla uluslararası alanda öne tanınmaktadır.

2015 yılında yayımlanan *İslam İklim Değişikliği Deklarasyonu*'nu hazırlayan ekipte görev aldı. Ayrıca Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) öncülüğünde dünyaya duyurulan *Mizan: Dünya ile Bir Sözleşme* belgesini hazırlayan çekirdek ekipte de yer aldı.

Bugün çevre felsefesi, çevre ahlakı, çevre ve din alanındaki öncü çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. İbrahim Özdemir, dünyanın farklı bölgelerinde verdiği konferanslar, projeler ve akademik çalışmalarıyla küresel ölçekte önemli bir bilim insanı olarak kabul edilmektedir.

Başlıca Çalışmaları

- ***Bir Çevreci Olarak Gorbaçov: Bir Liderin Çevreyle İmtihanı,*** Birinci Yayıncılık, 2025.
- ***Charles Taylor Anlama Rehberi,*** Birinci Yayıncılık, 2024.
- ***Care for Creation: An Islamic Perspective,*** Viverealtrimenti, İngiltere, 2022.
- ***The Ethical Dimension of Human Attitude Towards Nature,*** 2. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul, 2008.
- ***Çevre, İnsan ve Sorumluluklarımız,*** Akıl Fikir Yayınları, 2020.
- ***Mevlâna ve Konfüçyüs: Hayatın Anlamı***, 3. Baskı, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2020.
- ***Yalnız Gezegen,*** İstanbul, 2001.
- ***Çevre ve Din,*** Çevre Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla...

“Biz seni ancak âlemlere
rahmet olarak gönderdik.”
(21:107)

“Ey bütün insanlara gönderilen büyük Peygamber!
Seni övmekte aczim var.
Ey bütün mahlukata gönderilen Peygamber!
Sana selam olsun.”

Sa’dî-i Şîrâzî (ö.1292)

İthaf

Bu kitabı, dünyadaki tüm çocuklar adına torunlarım;
Hamdiye DİLA, Safiye ELA, Yusuf TAHA,
Ahmet Kaan'a ve gelecektekilere ithaf ediyorum.
Çevre adına ne yaptımsa hep sizleri düşünerek yaptım.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM 13
Prof. Dr. Nevzat Tarhan 13
Mehmet Ali Bulut 15

TEŞEKKÜR. 16

ÖN SÖZ 17

GİRİŞ Muhteşem Bir Çevre!. 23
Bütün Çevrelerin Sahibi 25
Yaratan Rabbin Adıyla Oku 26
Yalnızlık ve Tefekkür 28
Yaratan ve Yaratılan! 29
Yaratan Rab 31
İslami Dünya Görüşü 35
Peygamberler ve Mucize 36

BİRİNCİ BÖLÜM: Mekke Hayatı 41
Fil Yılı 41
Kur'an'ın "Gördün mü?" Sorusunun Ardındaki Derinlik 42
Ebrehe: Kibir Abidesi Bir Komutan 44
Fil Yürümüyor!. 44
Kuşlar, Allah'tan İlhamla Harekete Geçiyor 47
Doğumu 49
Çöle Gelen Bereket 51
Yetimle Gelen Bereket 53
Yetim Kuzuların Melemesi! 56
Vefakâr Süt Kardeşi 57
Göğsünün Yarılması 59
Yesrib Ziyareti 60

Amcası ile İlk Yolculuk . . . 62
Mabet Bekçisi Bir Rahip . . . 64
Bulut Gölge Ediyor!. . . . 65
Hilfü'l-Fudûl: Mazlumun, Fakirin ve Düşkünün Yanında Olmak! . . . 69
Ahlak Timsali Bir Genç . . . 70
Dua ile Gelen Yağmur . . . 71
Hatice ile Evliliği. . . . 72
Babaya Tercih Edilen Efendi! . . . 73
İlk Vahiy: Yaratan Rabbin Adıyla Oku! . . . 75
İlk Namaz . . . 80
Namazla Başlayan Yeni Dönem. . . . 83
Doğan Güne Ant Olsun!. . . . 85
Kalk ve Uyar!. . . . 90
Adil Kral Kur'an Dinliyor . . . 92
Ağaç Kurtları Görev Başında!. . . . 96
Nereye Gidiyorsunuz? . . . 99
Taif . . . 104
Yunus Peygamber'in Hemşehrisi Addâs . . . 109
Cinler Müslüman Oluyor . . . 111
En Büyük Mucize: Kâinat Kitabı . . . 114
Yemek Bereketleniyor . . . 125
Ay'ın Yarılması (Şakku'l-Kamer) . . . 126
Miraç. . . . 126

İKİNCİ BÖLÜM: Hicret. . . . 129
Hemen Hicret Et! . . . 136
Mekke'de Son Gece . . . 138
Tarihten Tevekkül Dersleri . . . 141
Muhammedü'l-Emîn: Güvenin ve Tevekkülün Sembolü . . . 139
Görünmeyen Set! . . . 143
Mekkelileri Şaşkına Çeviren Plan! . . . 145
Ağaç, Örümcek ve Güvercinle Sağlanan Koruma! . . . 147
Görünmeyen Ordular ve Görünen Kudret. . . . 150
Yesrib Yollarında Bir Peygamber . . . 151
Yesrib'e Doğru İlk Adım . . . 152
Yola Dua ile Çıkmak . . . 153
Sünnetin Dönüştürücü Gücü . . . 154
Kusvâ: Hayat Boyu Süren Arkadaşlık . . . 155

İleri Görüşlü Bir Çöl Kadını: Ümmü Ma'bed 157
Bir İnsan Avcısı: Sürâka İz Peşinde. 161
Veda Tepesi'nden Doğan Ay! 163
Ay Doğdu Üzerimize Veda Tepesi'nden... 166

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Medine'de Yeni Bir Hayat 169
Kuba: İlk Mescit 169
Devemi Serbest Bırakın! 170
İlk Ekolojik Ev ve Mescid! 172
Hz. Peygamber'in Hayatından Bir Gün 179
Zahirî Temizlik, Bâtını Güzelliğin Aynasıydı 180
Gerçek Özgürlük: El Açmamakla Başlar 182
Bir Medeniyet Duruşu 182
Aile Sofrası ve Paylaşmanın Bereketi 183
Dualarda Akseden Allah ve Âlem İlişkisi 186
İsraf ve Savurganlık Yok! Nimete Hürmet! 190
Medine'de Sıradan Bir Gün 191
Medine Hayatındaki Ahlaki Boyut. 193
Sade Yaşayan Bir Elçi! 194
Yaratılış Mucizesi Mübarek Bir Hayvan: Deve. 197
Hayvanlar Konuşur mu? 199
Merhamet Ahlakı! 204
Merhamet: Müslümanın Ahlaki Kimliği 205
Merhametin Ölçüsü: Can Alırken Bile Zarafeti Elden Bırakmamak . . . 206
Acıyı Azaltmak Bir İbadet Bilincidir. 207
Hayvanlar da Rahman'ın Emanetidir 208
Her Canla Kurulan Gönül Dostluğu. 208
Dünyanın İlk Kardeşlik Projesi 211
Medine Sözleşmesi: Çoğulcu Bir Toplumda Birlikte Yaşama Projesi . . . 213
Adalet Temelli Bir Toplum 215
Suffe: İlk Okul ve Eğitim Merkezi 217
Aynı Gemideyiz! 218
Toplumsal Sorumluluk Ortaktır 219
Sünnetin Işığında Dinamik ve Duyarlı Bir Müslüman Profili 220
Emin Olmak: Yalnız İnsanlara Değil, Tüm Yaratılmışlara Karşı Sorumluluk 220
Toplumsal Sorumluluk. 223
Bedir Savaşı ve İlahi Yardım 226

Esirlere İyi Bakın 230
Yenilikçi Bir Yaklaşım: Hendek ile Savunma! 233
Hendek Kazalım! 235
Hz. Peygamber Hendek Kazıyor 237
Hz. Selman'ın Ödülü 238
Yemeğin Bereketlenmesi 238
Gelecek Odaklı Bir Peygamber! 242
Rüzgâr ile Gelen İlahi Yardım! 243
Mevlânâ ve Rüzgâr 247
Rüzgârla Hz. Peygamber'e Selam Gönderen Şair 250
Himâ: Doğal Sit Alanlarının İlanı 250
Ölü Araziyi Diriltmek 254
Su Hayattır 257
Ay ve Güneş, Allah'ın İşaretlerindendir 258
Rahmetin Gölgesinde Bir Fetih: Yavrularını Emziren Köpek 260
Tabiatı Tanıyan ve Yaşayan Elçi 262
Fetihle Gelen Tevazu 263
Kur'an'la Taçlanan Bir Fetih 264
Temizlik, Şükür ve Fedakârlık 264
Veda Haccı 267
Veda Hutbesi'ndeki Evrensel Mesaj! 273
Bir Ahlak Devrimi: Suçun Şahsiliği 276
Emanet Vurgusu: Kitap ve Ehlibeyt 278
Efendimizin Vefatı 278

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: Âlemlere Rahmet Bir Peygamber! 281
Şükreden Bir Kul! 286
Bütün Yaratılanlar Güzeldir 287
Kitabı Bitirirken: Rahmet Peygamberi'nin İzinde 292

KAYNAKÇA 293

TAKDİM

Hz. Muhammed'in (sav) liderlik tarzı ve çevreye bakışı beraber ele alındığında gerçekten modern sosyal bilimler açısından oldukça dikkat çekici ve "sürdürülebilirlik" kavramıyla uyumlu yönler taşıdığını görürüz. Efendimizin *Dönüştürücü ve Merhamet Temelli* bir liderliği vardır.

Bugün modern psikolojide *transformational leadership* diye tanımlanan model, Hz. Muhammed'in liderlik tarzıyla oldukça benzerdir. Amaç ve anlam kazandırma: İnsanlara sadece kurallar değil bir "misyon" ve "varoluş anlamı" sunmuştur. Örnek olma (modeling): Kendi davranışıyla rehberlik etmiş, zorlayarak değil örnek olarak etkilemiştir. İnsani gelişimi teşvik: Eğitim, ahlak, sabır, merhamet ve adalet vurgusuyla bireyleri dönüştürmüştür.

Demokratik ve Katılımcı Liderlik tarzı dikkat çekicidir. Savaş stratejilerinde ve toplumsal meselelerde sürekli istişare (şura) yapmıştır. Kendi görüşünün aksine çoğunluğun fikrine uyduğu örnekler çoktur (Uhud Savaşı planı gibi). İnsanların farklı fikirlerini tehdit değil zenginlik olarak görmüştür.

Psikolojik Güvenlik Oluşturma: Bugün *"psychological safety"* kavramıyla bilinen ortamı erken dönemde kurmuştur. Eleştirilere açık, yargılamayan bir iletişim tarzı, İnsanların hata yapma hakkını tanımaya önem vermiştir. Toplumsal merhameti arttırma ana yöntemleridir.

Adalet Odaklı Liderlik: Kurumsal ve hukuki eşitliği öncelemiştir. Kabile, ırk, statü ayrımı yapmadan hakkı sahiplerine vermiştir. Bu çerçevede, liderliği hem ahlaki hem dönüştürücü bir modeldir.

Hz. Peygamber'in Çevreci Bakışı

Hayatını incelediğimizde erken dönem ekolojik etik örnekleri çoktur. Çevre duyarlılığı gerçekten dikkat çekicidir ve bugünkü ekoloji literatüründe bile "proto-çevrecilik" örneği olarak analiz edilir. Doğayı kutsal bir emanet olarak görmüş, *Dünya size bir emanettir* anlayışını getirmiştir. Bu yaklaşım modern ekolojik etiğin "emanetçilik/stewardship" modelinin erken bir formudur. Ağaç dikmeyi ibadet gibi değerlendirir.

Kıyametin kopacağını bilseniz bile elinizdeki fidanı dikin. (Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, s. 168)

Bu mübarek sözler, sürdürülebilirliğin ve gezegeni koruma sorumluluğunun zaman ve mekândan bağımsız bir *ahlaki yükümlülük* olduğunu açıkça ortaya koyarak tarih boyunca İslam medeniyetini şekillendirmiştir. Yani sonuç ne olursa olsun, yeryüzüne iyilik katma görevi daima geçerlidir; umut, emek ve sorumluluk ertelenemez varoluşsal bir vazifedir.

Su israfının yasaklanması: Su, kıt bir kaynak olduğu için abdest alırken bile suyu aşırı tüketmek yasaklanmıştır. Akarsu kenarında olsan bile israf etme vurgusu, çevre psikolojisi açısından çarpıcıdır.

Hayvan hakları ve ekolojik denge duyarlılığı: Hayvanlara eziyet kesin şekilde yasaklanmıştır. Gereksiz öldürmeyi yasaklamış, ekolojik döngünün korunmasını istemiştir. Hayvanların aç bırakılmasını toplumsal suç saymıştır.

Koruma alanları (himâ) oluşturmuştur: Bugünkü "millî park" ve "koruma bölgesi" anlayışına benzer şekilde, Medine-i Münevvere çevresinde hayvanların, bitkilerin ve su kaynaklarının korunması için özel bölgeler ilan etmiştir. Toprak ve şehir düzenlemesi, atıkların yerleşim yerinden uzaklaştırılması dikkat çekicidir. Su yollarının korunması, toplumsal temizlik bilinci oluşturması gibi uygulamalar erken dönem çevre sağlığı yönetimi örnekleridir.

Sürdürülebilirlik prensipleri (koruma, israfı önleme, kaynak yönetimi). *Ekolojik etik* (hayvan hakları, bitki koruma, çevresel sorumluluk). *Toplumsal çevre bilinci* (temizlik, hijyen, kamu sağlığı). *Ekosistem eşitliği* (her varlığın hak sahibi olması) gibi modern kavramların çoğu 20. yüzyılda bilimsel literatüre girmiştir; oysa Hz. Muhammed'in uygulamaları 7. yüzyılda bu anlayışın temellerini içeriyordu. Bu nedenle sosyal bilimler, din psikolojisi ve çevre etiği çalışmalarında onun çevreci yaklaşımı bugüne örnektir.

İbrahim Özdemir Hocamız, (*Ç)evrenin Efendisi: Hz. Peygamber'in Çevreci Bakış Açısıyla Biyografisi* adlı eseriyle, Efendimizin hayatını yepyeni bir perspektiften okumamıza imkân sunuyor. Bu çalışma, Hz. Peygamber'in çevre duyarlılığını, ekolojik dengeye (mizan) verdiği önemi ve bütün bir yaratılışı kuşatan merhamet anlayışını günümüzün çevresel krizleriyle ilişkilendirerek görünür kılıyor.

Hocamızın bu vizyonunu küresel ölçekte görünür kılan bir diğer önemli girişim ise Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen **"Mizan: Dünya ile Bir Sözleşme"** projesidir. Üsküdar Üniversitesinde İbrahim Özdemir Hoca'nın öncülüğünde başlayan bu proje, kısa sürede uluslararası kabul görerek insanlığın ortak geleceğine dair güçlü bir çağrıya dönüşmüştür. Zira artık hiç kimse, insanlığı bekleyen en büyük tehditlerden biri olan iklim değişikliğini görmezden gelemez. Bu nedenle, Kur'ani bir kavram olan *mizan* üzerinden geliştirilen bu projenin küresel ölçekte yankı bulması, hem ekolojik farkındalık hem de ahlaki sorumluluk açısından büyük önem taşımaktadır.

Asırlardır bize ulaşan ilahi mesajların, bugün karşı karşıya olduğumuz çevresel krizleri aydınlatabilecek güçlü bir *pro-çevrecilik bilinci* taşıdığını yeniden hatırlamak ve bu bilinci görünür kılmak çağımızın ahlaki bir sorumluluğudur. Bu kadim mirası modern çevre etiğiyle ustalıkla harmanlayan İbrahim Özdemir hocamızı gönülden tebrik ediyor, çevre bilincinin yeniden inşasına sunduğu katkılardan dolayı kendisine derin takdir ve şükranlarımı arz ediyorum.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan

7 Aralık 2025, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul

(Ç)EVRENİN EFENDİSİ ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

İslam'ın, taraftarlarına sunduğu en büyük rahmet, itikadın da -Allah, Elçi ve Kitap anlayışı dahil- yeni bir bakış açısıyla zaman zaman yeniden gözden geçirilebilirlik imkânına sahip olmasıdır.

Peygamberimiz, kendisinden sonraki her asırda dinî yorumlamada bir müceddidin (yenileyicinin) çıkıp beşerî ihtiyaçlara uygun yeni yorumlar yapacağını haber vermiştir. Âlemlere rahmet olarak gönderilen bir peygambere de bu yakışırdı.

Prof. Dr. İbrahim Özdemir hocamızın, *(Ç)evrenin Efendisi: Çevreci Yönüyle Hz. Peygamber'in Biyografisi* adlı çalışması tam da böyle yaraya parmak basan müthiş bir eser olmuş.

Yayıncım, "Bu kitabı okur musun?" dediğinde "Olur." dedim ama eserin zihnimde böyle müthiş açılım yapacağını düşünmemiştim.

Resulullah'ın (sav) dindeki yeri itibarıyla, biraz da bu çağın onun rolünü küçümseme gayretiyle biz Hz. Peygamber'in beşerî tarafına çokça dikkat kesildik. O dönemde okuduğum Martin Lings'in *Hz. Muhammed'in Hayatı* kitabı beni çokça etkilemişti.

Yeni bir bakış açısıydı fakat her şeye rağmen Resulullah'ın (sav) *rahmet peygamberi* vasfını taşımakta eksikti.

Ne zaman ki Özdemir hocamızın bu çalışmasını okudum. "Fesuphanallah!" dedim.

"Demek ki ilahi metinlere ve kavramlara doğru bakabilmek çok önemliymiş."

Diyebilirim ki İbrahim Özdemir hocamız, bu çalışmasıyla hakikaten büyük bir rahmet kapısı aralamış. *Âlemlere rahmet* kavramının tüm istemleri kuşattığını bize göstermiş. O, sadece insanlara ve mahlukata merhamet eden değil, dünyanın da varlığını sürdürebilmesi için rahmettir. Çünkü o da bir mahluktur. O da Hz. Muhammed'in (sav) *âlemlere rahmet* vasfına muhtaçtır.

Bu kitap, sadece bir çevrecilik dersi değil aynı zamanda rahmet kavramı üzerine bir içtihattır. Büyük bir içtihattır.

Mehmet Ali Bulut

19 Aralık 2025, Çekmeköy / İstanbul

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yazımı uzun yıllar aldı. Bu süreçte birçok dostumun katkı ve önerileri oldu.

Teşekkür edilmesi gereken dostlarımın hepsinin adını yazsam liste uzayacak. Bununla beraber ilk müsveddeyi dikkatle okuyan ve önerilerde bulunan aşağıdaki isimleri belirtmem ve teşekkür etmem gerekiyor: Eşim Halime, diğer çalışmalarımda olduğu gibi bu kitabın da doğuşuna tanık oldu ve Finlandiya'nın uzun kış gecelerinde baştan sona okuyarak ilk değerlendirmeyi yapıp öneri ve eleştirilerini sundu. Prof. Dr. Ali Fuat Bilkan, Prof. Dr. Mehmet Kara, Prof. Dr. Mahmut Kaplan, Prof. Dr. İlyas Üzüm, Prof. Dr. Halil Rahman Açar ve Faruk Meral de kitabı dikkatle okuyup önerilerde bulundu.

Kitabın adını Faruk Meral teklif etti. Ben de aynen kabul ettim. Kitabın ruhunu çok güzel yansıttığını düşünüyorum. Dostlarımının yaptıkları tüm önerileri dikkate almaya çalıştım. Onların bolca eleştirileri, birçok eksikliği gidermemi ve bazı tekrarlardan sakınmamı sağladı. Elbette kalan hatalardan ve kusurlardan sorumlu değiller ancak cömert yardımları olmadan kusurlar daha da büyük olurdu.

Dünya görüşü anlayışıyla kitabın şekillenmesinde fikrî olarak katkı yapan hocam Alparslan Açıkgenç'e de minettarlığımı ifade etmek isterim. Son okumaları yapan Özlem Gölcü ve Abdullah Esin'e de özellikle teşekkür ediyorum.

Kitabın yayınlaması için bana Hayat Yayınlarını öneren yazar Nurdan Damla'ya, önerimi memnuniyetle kabul ederek kısa sürede kitabı sizlere sunan Hayati Bayrak ve Hayat Yayınları ekibine de en kalbî teşekkürlerimi sunuyorum. Efendimizin 1500. doğum gününe güzel bir armağan oldu.

İbrahim Özdemir

ÖN SÖZ

Her kitabın bir hikâyesi olduğu söylenir. Bu kitabın da uzun bir hikâyesi var. Endonezya'da Ağustos 2005'te verdiğim "İslam ve Çevre" seminerinde bu kitabı yazmaya karar verdim. İlk bölümünü de sıcağı sıcağına yazdım. Çeşitli işlerle meşguliyetim, ihmalkârlığım ve daha iyisini arama arzum da eklenince yazım işi uzadı.

Ancak Endonezyalı öğrencilerime ve dünyanın çeşitli yerlerinde karşılaştığım Müslüman gençlere verilmiş bir sözüm vardı: *Bu kitap yazılmalıydı*.

Hz. Peygamber'i her andığımda bu gecikmenin ezikliğini hissettim. Aradan uzun bir zaman geçti. Son noktayı ise 2018'de Finlandiya'da koymuştum. Bu ramazan bir kez daha okudum ve bazı düzeltme ve eklemeler yaptım.

Hz. Peygamber'in hayatını Kur'an'ın *kâinat ve dünya görüşünden* hareketle tamamen *çevreci bir göz ve bakış açısıyla* ele alıp anlatmalıydım.

Onun *tüm âlemlere rahmet* olarak gönderilişinin anlamı neydi?

Hayvanlara bakışı ve tavrı neydi?

Ağaçlara, sulara, denizlere, göklere ve yere; hasılı etrafımızdaki âleme karşı bakışı ve davranışı nasıldı?

Karşılaştığım Müslüman çevreciler kadar diğer çevreci dostlarım da bunu merak ediyorlardı.

İslam tarihindeki *ilk çevrecinin Hz. Peygamber* olduğunu onlara söylediğimde önce hayret etmiş, sonrasında heyecanlanmışlardı.

Hz. Peygamber'le ilgili yazılmış çok güzel biyografiler olmakla beraber her birinin kendine göre bir bakış açısı ve hedef kitlesi var. Belli bir zamanda yazılmış ve tabii olarak da o zamanın ruhunu yansıtmışlar. Bu son husus, bu kitap için de ileri sürülebilir. On dokuzuncu yüzyılın sonu ile yirminci yüzyılda yazılan biyografilerin büyük ekseriyeti, kitapların adından da anlaşılacağı gibi Hz. Peygamber'in *beşerî yönü* üzerine odaklandı. Hz. Peygamber, büyük bir

siyasi lider, komutan ve deha; üstün ahlaki niteliklere sahip sosyal bir reformcu olarak takdim edildi. Uzun zamandır Batı emperyalizminin sömürgesi altında yaşayan Müslüman aydınların bu yaklaşımları anlaşılabilir.

Ancak aydınlanma felsefesi ve pozitivist bilim anlayışının etkisi ile yazılan bu biyografiler, o kadar masum değildi. Hint alt kıtasındaki ve Mısır'da bazı âlimler arasında etkin olan bu anlayış, zamanla tüm Müslüman toplumlara yayıldı. Hz. Peygamber'in elçilik boyutu, hele hele Allah'ın bütün elçilerine bahşettiğini Kur'an'da tekrar tekrar vurguladığı ilahi yardıma mazhar oluşu ile Allah'ın ona verdiği mucizelerden bahsedilmez olundu.

Hâlbuki elçilik boyutu göz ardı edilince onun sıradan bir lider ve devlet adamından öte bir iddiası kalmaz. Hz. Peygamber'in elçilik boyutunu abartan ve âdeta onu insanüstü bir konuma getirenler elbette eleştirilebilir. Ancak onu sadece "insan" boyutu ile görmek, onu dünyevi liderler seviyesine indirmek olur.

Neden Bu Kitap?

Müslüman ilim geleneğinde kitap yazmak için bazı ölçütler var. Elmalılı Hamdi Yazır'ın (ö.1942) bu konudaki tespitleri anlamlıdır. Ona göre, "Her yeni kitap yeni keşiflerde bulunmalı, yeni tartışmalara yol açmalı, yeni yollar ve kaynaklar aramalıdır." (Yazır, 1995)

Bu ölçütler, bu kitap için de geçerlidir. Kitabın temel tezi, Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili klasik kaynakları inceleyerek "Allah, âlem ve insan" ilişkileri bağlamındaki sünneti ışığında çevreyle olan çok boyutlu ilişkisini ortaya koymaktır.

Hz. Peygamber'le ilgili hemen hemen tüm klasik kaynakları incelemeye çalıştım. Modern dönemlerde yazılmış kitaplara da baktım. Batılıların yazdığı biyografilere göz attım. Benim burada bir bütün olarak sunmaya çalıştığım bilgiler, aslında diğer kaynaklarda dağınık olarak mevcut. Ancak kitabı yazarken merhum Yazır'ın yukarıdaki sözünü bir küpe gibi kulağıma taktım.

Kitap, bu niteliği ile Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili yeni keşifler yapmayı, yeni tartışmalara kapı aralamayı, onu daha iyi anlamak için yeni yollar bulmayı ummaktadır. Bunu da mevcut kaynaklara *çevreci bir bakış açısıyla* bakmayı deneyerek yapmaya çalışmaktadır. Amaç, Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet olarak gönderilmesini "tüm âlemler ve içindekiler" olarak anladığımızda, bu anlayışın çevre açısından sonuçlarını ortaya koymaya çalışmaktır.

Kitap, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümü, kitabın nazari (kuramsal) boyutunu ve ön kabullerini açıklıyor. Çevre kavramının anlamı; Yaratan Rab, Âlemlerin Rabbi, İslami dünya görüşü ve mucize gibi bazı anahtar kavramları konumuz bağlamında açıklamaya çalışıyor. İsteyen, girişi atlayıp Birinci Bölüm'den başlayabilir. Ya da istediği zaman "Giriş"i bağımsız bir bölüm olarak okuyabilir.

Birinci Bölüm: Mekke hayatını ele alıyor. Çocukluğu, vahiy gelmeden önceki hayatı, evlenmesi, ilk vahiy ile başlayan süreç, Mekke'de yaşananlar ve ahlak temelli bir toplumun oluşması.

İkinci Bölüm: Mekke hayatını Medine Dönemi ile bağlayan Hicret olayını ele almaktadır.

Üçüncü Bölüm: Medine Dönemi bağlamında Hz. Peygamber'in âlem ve içindekiler ile olan günlük ilişkisini ve örnekleri ele alarak çevreci bir bakış açısıyla anlatılmaktadır.

Dördüncü Bölüm: Hz. Peygamber'in âlem ve çevre anlayışının genel bir değerlendirmesi olup kitabın vermek istediği mesajın bir özeti niteliğindedir. Bağımsız bir bölüm olarak da okunabilir.

Üslup

Sade ve anlaşılır bir üslubu tercih ettim. Hedef kitlem, başta lise ve üniversite öğrencileri olmak üzere genel okuyucu kitlesidir. Rahat okunabilecek bir kitap yazmayı hedefledim. Akademik bir dil ve anlatımdan bilerek kaçındım. Bazı istisnalar dışında dipnot kullanmadım. Bütün ileri sürdüğüm iddiaların kaynaklarını kitabın sonuna ekledim. Uzun paragraflardan ve cümlelerden elimden geldiği kadar kaçınmaya çalıştım. Hz. Peygamber'in hayatını farklı bir açıdan okumak isteyenlerin de kitaptan yararlanamalarını hedefledim. Ayrıca kitap boyunca ayetler,, (Sure:Ayet) olarak verdim.

Kaynakça Üzerine

Kitabı yazarken İbn Haldûn'un tavsiyesine uyarak "… emanete riayet eden, doğruyu yanlıştan ayıklamak için bütün gayretini sarf eden ve bu yüzden haklı bir şöhrete sahip" öncü İslam tarihçilerini esas aldım. Hz. Peygamber'in biyografisini ilk yazan İbn İshak ve talebesi İbn Hişâm, temel kaynaklarım oldu. Bu kaynaklarda gördüğüm Hz. Peygamber'in âlem ve içerisindeki varlıklarla olan ilişkisini İslami dünya görüşü çerçevesinde görmeye, değerlendirmeye ve yorumlamaya çalıştım.

Allah'ın elçisi olarak manevi şahsiyetini ve diğer canlıları da kapsayan *merhamet ahlakını* dikkate alarak onun hayatını yeniden anlatmaya çalıştım. Konuyla ilgili örnekleri de *kronolojik bir bütünlük* içerisinde vermeye gayret ettim. Sadece en yakın dostu olan Ebû Bekir, müezzini Afrikalı Bilâl ve Medine'nin mutlu çocukları ile olan ilişkisini değil; devesi, kedisi, katırı, sokaktaki köpek, av hayvanları, güneş, ay, yıldızlar, rüzgâr, bulut, yağmur, bağ ve bahçelerle olan ilişkisini de ortaya koymaya çalıştım. Amacım, onun âlem ve hayvanlarla olan ilişkisinin Müslüman tasavvurunu nasıl etkilediğine dikkat çekmekti.

Kısaca Şark'ın en büyük şairlerinden olan Şîrazlı Sa'dî'nin "Ey bütün mahlukata gönderilen Peygamber, sana selam olsun." derken,

tüm mahlukata peygamber olmasının ya da tüm âlemlere rahmet olmasının anlamını çözmeye çalıştım.

Bu kitabı dikkatle okuyanların Hz. Peygamber'le ilgili anlayışının değişeceğini umuyorum. İçerisinde yaşadığı âlemi ve yakın çevresini anlamlandırmada ona rehberlik edecek, âlemdeki ilahi düzeni ve anlamını keşfetmesini sağlayan bir Peygamber'i tanıyacak; ayrıca onun hayatında sevdiği hayvanlarla ilgili örnekler bulabilecektir.

Hz. Peygamber'i, "ilk Müslüman çevreci" olarak tanıdıktan sonra küresel ısınma, iklim değişikliği, Allah'ın her birisini birçok hikmetle yarattığı canlı türlerinin tükenmesi, israf ve tüketim alışkanlıklarımız başta olmak üzere yaşam tarzımızı sorgulayacağımızı; her konuda çevre dostu sürdürülebilir Muhammedî bir anlayışı benimseyeceğimizi ve bunun için mücadeleyi göze alacağımızı düşünüyorum.

Kitap, ilk Müslüman ve ilk çevreci olan Hz. Peygamber'i tanıtarak onun yaşayan sünneti ışığında tüm âlemi, canlı, amaçlı ve anlam dolu bir kitap olarak okumaya bir davettir. Şîrazlı Sa'dî'nin *Bostan* ve *Gülistan* için söylediği bu kitap için de geçerlidir:

Lütfen kusuruma bakmayın. Bilirsiniz ki her cihetle mükemmel eser yazmak, güç bir iştir. Denize bakın, içinde inci varsa sedef de vardır; bahçelere bakın, uzun boylu ağaçlar varsa bodur ağaçlar da vardır.

"Ey akıllı, güzel huylu insanlar, bilgili ve olgun hiçbir insan duymadım ki bir kusur bulacağım diye uğraşıp dursun. Bir kaftan, nakışlı ipek kumaştan da olsa, yüzü ile astarı arasında kıtık bulunur.

Sözümün kumaşı hoşa gitmezse de kerem buyurun, onu kıtığıyla kabul edin, giyinin..." (Sa'dî 1980, 21)

Başarı ancak Allah'tandır.

İbrahim Özdemir

Ramazan 2018, Turku, Finlandiya

Ramazan 2025, Boston, Amerika

GİRİŞ
Muhteşem Bir Çevre!

Hamd; gökleri galaksiler, yıldızlar, gezegenler, ay ve güneşle süsleyen; bizler ve tüm canlılar için hayatın kaynağı olan suyu, bulutlardan rahmet yağmurları olarak indiren; kuru yeri, su ile canlandırarak yeryüzünü binlerce renkte çiçek ve çeşit çeşit bitkilerle süsleyen; dünyayı biz canlılar için bir ev olarak yaratan **Rahman** *ve* **Rahîm** olan Yaratıcımıza aittir.

Efendimiz Hz. Muhammed'e (s), temiz ailesine ve arkadaşlarına; göklerin yıldızları, ağaçların yaprakları, denizlerin dalgaları ve yağmurların damlaları adedince salat ve selam olsun.

Bu kitabın iyi anlaşılması, bir bakıma çevre kavramından ne anladığımıza bağlıdır. Bu kavram izah edilmeden Hz. Peygamber'in çevreciliği ile ilgili yapılan değerlendirmeler sığ olarak kalmaya mahkûmdur.

Çevre kavramı, gelişmiş Batı ülkelerinin tabiatı ve dünyanın geri kalan kısımlarını sömürmeleri neticesinde, ulaştıkları aşırı sanayileşme sonucu olarak ortaya çıktı. 1970'li yıllardan başlayarak olumsuz etkileri her gün daha çok netleşmeye ve hissedilmeye başlandı. Kavram, bugünkü kullanılan anlamıyla İngilizceden diğer dillere geçti. Zamanla anlam genişlemesine uğrayan kavram, bütüncül bir anlayışla fiziki ve sosyal çevreleri de ifade eder oldu.

Günlük hayatımızda ve etrafımızda gördüğümüz kirlilik, atık maddeler, suların kirlenmesi, bitki ve hayvan türlerinin yok olmaya

başlaması gibi olaylar üzerine "çevre"nin farkına vardık. Çevremiz bozuluyordu ve onun bir parçası olarak biz ve bütün canlılar da bundan etkileniyordu. Mevcut anlayışın hiçbir şey yokmuş gibi sürdürülmesinin imkânsız olduğu anlaşılmıştı. Bunun üzerine birçok ülkede çevreyle ilgili mevzuat şekillenmeye başladı.

Çevreyi sadece "kirlenme" olarak algılayan bu anlayış, çevreciler tarafından "sığ çevrecilik" olarak adlandırıldı. Çevre sorunları ve yol açtığı bunalım, bizleri *âlem-insan ilişkileri* temelinde derin bir sorgulamaya götürdü:

- Âlemin anlamı nedir? Bir amacı var mıdır?
- Kâinat kendi kendine mi var olmuştur? Yoksa bir yaratıcı tarafından belli bir gaye ve belirlenmiş bir düzene göre mi *yaratılmaktadır*?
- İnsanın anlamı nedir? İnsanın tabiata ve diğer varlıklara karşı bir üstünlüğü var mıdır?
- İnsan-âlem ilişkisinin ahlaki boyutu var mıdır?
- İnsan, hiçbir ahlaki sorumluluk duymadan içinde yaşadığı tabiata ve hayvanlara istediğini yapabilir mi?
- Allah'ın muazzam bir denge ile yarattığı ve bizlere emanet ettiği nehirleri, gölleri, denizleri, okyanusları istediği gibi kirletebilir mi?
- İçerisinde binlerce canlını yaşadığı ormanları aç gözlü bir anlayışla talan edebilir mi?
- İnsanın gelecek nesillere karşı herhangi ahlaki veya hukuki sorumluluğu söz konusu olabilir mi?

Âlem-insan ilişkilerini bu tür sorularla temelden sorguladığımızda karşımıza "derin çevreci" anlayış çıkar. İnsanın var oluşunu, âlemle ilişkisini ve ahlaki hayatını yeniden sorgulayan, âleme bütüncül bir bakış açısıyla bakan bir anlayıştan bahsediyoruz.

Hz. Peygamber'in çevre anlayışı ile ilgili çalışmalara bakıldığında bu ayrıma pek dikkat edilmemiş; bunun için de Hz. Peygamber'in

hadisişeriflerinden yapılan derlemelerle onun çevreciliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet olarak gönderilmesinden hareketle bakıldığında bu anlayışın sığ bir çevre anlayışı olduğu; âlemin manasını ve bunun, insanın manevi hayatı için ifade ettiği anlamını ihmal ettiği açıktır. Hz. Peygamber, Kur'an'ın insanlığa sunduğu manevi ve ahlaki değerleri, hâl ve hareketleri ile yaşayan ve yorumlayan ilk kişidir.

Bundan dolayı onun hayatını anlamaya çalışırken hâl ve hareketlerini, Kur'an'ın sunduğu metafizik değerlerden ayrılarak sadece dünyevî bir liderin hayatı gibi değerlendirmek hatalı en azından eksik bir yaklaşım olur. Onun ahlakının Kur'an ışığında şekillendiği ve onun somut bir örneği olduğu unutulmamalıdır.

O, yaşayan Kur'an'dı.

Bu sebeple bu kitabın temel tezi, Hz. Peygamber'in hayatını Kur'anî dünya görüşünün ışığında bütüncül olarak ele almak, beşerî boyutunu incelerken onun elçilik boyutunu unutmamaktır. Âlemlere rahmet oluşunu derinlemesine anlamaya çalışarak bunun diğer varlıklar için olan anlamını ve sonuçları üzerinde düşünmeye bir davettir. Bunun daha iyi anlaşılabilmesi için de öncelikle Hz. Peygamber'in âlem anlayışının Kur'an tarafından zamanla yavaş yavaş nasıl oluşturulduğuna bakmamız gerekir.

Bütün Çevrelerin Sahibi

Hz. Peygamber'in âlem tasavvuru ve anlayışının daha vahiy gelmeden değişmeye ve oluşmaya başladığını söyleyebiliriz. Doğumundan başlayarak Allah'ın, onu elçilik görevine hazırladığı anlaşılmaktadır. Bu hazırlık devresinde, onun hem *beşerî* yönünü hem de *ilahi* yönle ilişkisini görebiliriz (İbn Hişâm, 50-53).

Tarihî süreç içerisinde devletler, elçilerine özel önem vermiş; onları, güç ve kudretlerini gösteren sembollerle donatmıştır. Bundan dolayı elçi; kendini ve inandığı değerleri değil, temsil ettiği devletin

gücünü ve değerlerini üzerinde taşır. Günümüzde bu konu, başlı başına bir bilim hâline gelmiştir. Elçi olacaklardan belli bir eğitimin yanında temsil ile ilgili fiziki şartlar da istenmektedir.

Allah'ın *âlemlere rahmet* olarak göndereceği elçilerini ve son elçisini belirli bir hazırlık aşamasından geçirdikten sonra görevlendirdiği Kur'an'da açıkça ifade edilmektedir. Allah'ın Hz. Peygamber'i çocukluğundan itibaren üsteleneceği bu büyük göreve hazırladığını görüyoruz. Örneğin Hz. Peygamber'in çok üzgün olduğu Mekke Dönemi'nde, **"Seni yetim olarak bulup bir sığınak vermedi mi? Yolunu kaybetmiş görüp seni doğru yola ulaştırmadı mı? İhtiyaç içinde bulup seni tatmin etmedi mi?"** (93:6-8) buyurularak tıpkı Hz. Musa ve İsa örneklerinde gördüğümüz gibi sürekli olarak Allah'ın gözetiminde olduğu hatırlatıldı.

Bu dönemde nazil olan Müddesir suresinde de elçilik görevinin hiç de kolay olmayacağı ifade edildi. Bununla beraber, *Allah'ın daima onunla olduğu, her şeyi gördüğü ve işittiği* belirtilerek Hz. Peygamber rahatlatıldı ve sabırla Rabbine yönelmesi istendi.

Müddesir suresinin elçilik ve konumuz açısından diğer bir özelliği ise bir bütün olarak Allah'ın birliği ve benzersizliği, yeniden dirilme ve nihai yargılama, ölümden sonra hayat; insanın zayıflığı ve Allah'a kesinlikle muhtaç oluşu ile birlikte boş gurura, büyüklenmeye ve bencilliğe karşı zaafı; her insanın kendi davranış ve hareketlerinde bireysel olarak sorumlu oluşu gibi Kur'an'ın işlediği hemen hemen bütün temel kavramların açıklanmasıydı.

Yaratan Rabbin Adıyla Oku

Vahiy inmeye başlamadan önceki bu hazırlık sürecinde Hz. Peygamber'in hayatına baktığımızda şunları görüyoruz.

> Gördüğü rüyalar, sabahın aydınlığı gibi aynen çıkmaya başladı.
>
> Kendisine yalnızlık sevdirildi. Hira Mağarası'na çekilip uzun süre yalnız kalmaya başladı.
>
> Mekke dışına çıktığında, taş ve ağaçlar ona "Selam sana Ey Allah'ın Elçisi!" diye selam vermeye başladı. Hayret ve şaşkınlıkla hemen sesin geldiği tarafa, etrafına, sağına, soluna ve arkasına bakıyor, taş ve ağaçtan başka bir şey göremiyordu (İbn Hişâm 2021, 67).

Bu selam vermenin niteliği daha ilk dönemden itibaren Müslüman ilim insanları tarafından tartışıldı. Bazı yorumcular, Allah'ın mahlukatı konuşturduğunu ve bu selamın kelimenin ifade ettiği anlamda olduğunu söyler. Buna delil olarak da Medine Dönemi'nde yaşanan meşhur kuru hurma kütüğünün ağlamasını ve Hz. Peygamber'le konuşmasını ileri sürerler. Bu anlayışı savunanlara göre "taş ve ağaçlarla ilgili tartışmada dikkatimizi çeken, onların canlı olabileceği ve böylece de mümin olduklarıdır. Ancak onlarda can olmasa bile Allah isterse onları konuşturabilir" (age).

Görüldüğü gibi, burada konuya sadece sebep-sonuç açısından değil, aynı zamanda Âlemlerin Yaratıcısı ve mutlak güç sahibi olan Allah kavramından hareketle yaklaşılmaktadır.

Bu konudaki farklı görüşler arasında, "Hangisinin doğru olduğunu en iyi bilen Allah'tır," diyen İbn Hişâm, *taşların mümin* olduğundan bahsederek onların konuşmasını peygamberliğin bir alameti olarak değerlendirir. Ayrıca, "Taşların selam vermesinin, işte o yerlerde yerleşen ve oralarda yaşayan meleklere hakikatte izaafe olunmuş olması da muhtemeldir." diye ilave eder (İbn Hişâm, 1, 311; İbn İshak, 176-177).

Böylece peygamberlik görevini yüklenmeden evvel *canlı, anlamlı ve amaçlı bir âlem* anlayışının oluşmaya başladığını görüyoruz.

Yalnızlık ve Tefekkür

Hz. Peygamber, otuz altı yaşından sonra Hira Mağarası'nda inzivaya çekilmeyi âdet hâline getirmişti. Herkes, Mekke'nin günlük ve gürültülü hayatında dünyalıkla meşgulken o, Nur Dağı'nın zirvesinde yücelere doğru kalbini açarak derin bir tefekküre dalıyordu.

Günlerce ve haftalarca süren bir tefekkür!

Allah, ona yalnızlığı sevdirmişti.

İçerisinde yaşadığı, hiçbir kutsalın ve ahlaki değerin olmadığı, güçlünün her zaman haklı olduğu; zayıf, güçsüz, yetim ve kimsesizlerin sürekli horlandığı ve sömürüldüğü Mekke toplumu ve dünya için bir çıkış yolu, bir ışık, bir nur arıyordu.

Hz. Peygamber'e bir ramazan gecesi ilk vahiy geldi. Bunun ayrıntısı, ilgili bölümde anlatılacaktır. Burada sadece çevre kavramı açısından konuyu ele alacağız. Hz. Cebrail, ilk vahiy olarak ondan okumasını istemiş, o ise ısrarla, "Ben okuma bilmem!" demiştir.

Bunu üzerine Cebrail, **"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı."** (96:1-3) ayetlerini okudu.

Cebrail "okuma bilmem" diyen Hz. Peygamber'e "oku!" derken kâinatı, âlemi ve toplumu okumanın yepyeni bir yöntemini mi öğretiyordu?

Bunun anahtarı ise ilk ayette şifrelenmişti: **Yaratan Rabbinin adıyla oku!**

Ayetin başında "aşılanmış yumurta" olan basit ve sıradan bir insan anlayışı, sonunda ise Rabbinin "kalemle yazmayı" öğrettiği tekâmül etmiş bir insan anlayışını görüyoruz. İnsanın uzun bir süreç sonunda oluşan tekâmül merhalelerini bu kadar özlü ve beliğ bir şekilde açıklamak ancak Kur'an'a has bir mucize olabilir. Âlemdeki tekâmül ile mükemmelleşme de ilahi takdir ve yaratmanın bir sonucuydu.

Yaratan Rabden hareketle kâinatı okumak!

Bu an, onun hayatının tümden değiştiği, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı andı. Yaratan Rabden hareketle bakınca etrafındaki

âlem tamamen anlam değiştirmiş; âdeta Yaratanı gösteren bir kitap ve aynaya dönüşmüştü.

Yaratan ve Yaratılan!

Yaratan ve yaratılan kavramları, Mekke Dönemi'nde peş peşe nazil olan ayetlerle berraklaştı ve zamanla Müslüman zihnine nakşolundu. Bu yeni anlayışla âlem, *anlamsızlığın karanlığından anlamlılığın nuruna kavuşarak* anlamsızlık, yokluk ve başıboşluktan kurtuldu.

Her şey; alelade, sıradan, amaçsız bir nesne iken anlamlı ve değerli bir sanat eserine dönüştü. Anlam dolu muhteşem bir âlemin içerisinde yaşıyorduk. Her şey; bir harf, bir kelime, bir satır ve bir kitap olmuştu. Her şey; canlı, anlamlı ve amaçlıydı. Her şey; O'nu tanıyor ve O'nu anıyordu.

Hz. Peygamber'in elçi olarak gönderilmesinin dördüncü yılının sonlarında nazil olan Sad suresi, Mekkelilerin sahip olduğu dünya görüşlerini toptan reddetti. Tevhid temelli Kur'anî dünya tasavvurunu bir kere daha özetledi.

Hz. Peygamber'den "öğüt ve uyarılarla dolu olan Kur'an'ı" düşünmesi istendikten sonra bazılarının sandığı gibi, **"Göğün, yerin ve ikisi arasındaki şeylerin bir amaç ve anlamdan yoksun yaratılmadığı"** hususu belirtilerek dikkat ve tefekkür ufku bir daha âleme çevrildi (38:27).

Her şey, amaçlı ve anlamlı olarak yaratılmaktadır. Bunu anlamak için hem Kur'an'ı hem kâinat kitabını derinlemesine düşünerek okumamız gerekmektedir.

Kur'an sürekli olarak sıradanlığı, günübirlik yaşamayı, gördüğünün ötesine geçememeyi, sebep-sonuçta takılıp kalmayı, hele hele geleneğe körü körüne bağlanmayı eleştirir. İnsanları görünür olan âlemden görünmeyene doğru harekete teşvik eder. Kendisini de bu konuda "*bir rehber, bir yol haritası*" olarak takdim eder. "Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde olanlara *bir rehber* (olarak

indirilmişti)" (2:2). Onun rehberliğini kabul etmek veya etmemek ise insana kalmıştır.

Sad suresinde bir kez daha Hz. Peygamber'in görevinin hiç de kolay olmadığı ona hatırlatıldı ve "*güçlü bir iradeye sahip bulunan*", herhangi bir zorlukla karşılaştığı zaman Allah'a yönelen Davud peygamberi hatırlaması istendi.

Kur'an'da Davud peygamberin hikâyesi anlatılırken sunulan "Allah, insan ve âlem" ilişkisi bizlere çok canlı ve anlamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

Buna göre Davud peygamber, "Her sabah ve her akşam, Allah'ın sınırsız kudret ve egemenliğini anarken" dağlar, Allah'ın emri ile ona eşlik etmekte; bölük bölük kuşlar da hep birlikte kendilerini yaratmış olana, tekrar tekrar yönelmektedir. Kozmik bir ibadet ile karşı karşıyayız.

Allah'a yönelirken dağların ve kuşların duasına eşlik ettiği Davud peygambere Allah yardım etmiş, **"Otoritesini güçlendirmiş ve kararlarında hikmet ve basiret üzere olmasını sağlamıştır."** (38:17-18, Esed tercümesi)

Davud peygamberin dua örneğinde bütün âlemlerin ve içindeki varlıkların sahibi olup âlemde olup biten her şeyden haberdar olan bir Allah anlayışını görüyoruz. Çevreci bir bakışla bakıldığında bu duanın bize sunduğu "*Allah, âlem ve insan ilişkisi*" karşısında ürpermemek elden değildir.

Canlı, anlamlı ve dualarıma katılan; benimle ibadet eden, secde ve rükû ederek âlemlerin Rabbine yönelen muhteşem ve derin bir âlem anlayışı! Bir yanda Âlemlerin Yaratıcısına dua eden Davud peygamber, diğer yanda tıpkı muazzam bir cemaat gibi duasına eşlik eden dağlar ve kuşlar!

Bütün âlem, dualarla çınlamaktadır. Allah, **göğü, yeri ve ikisi arasındaki şeyleri belli bir amaç ve anlam için yarattığından** (38:27) çevre dediğimiz ve içerisinde yaşadığımız âlem, gök, yer ve ikisi arasındaki her şeyin belirli bir amaç ve anlamı var.

(Ç)EVRENİN EFENDİSİ

İBRAHİM ÖZDEMİR

İbrahim Özdemir hocamız, *(Ç)evrenin Efendisi* adlı eseriyle, Efendimizin hayatını yepyeni bir perspektiften okumamıza imkân sunuyor. Bu çalışma, Hz. Peygamber'in çevre duyarlılığını, ekolojik dengeye (mizan) verdiği önemi ve bütün bir yaratılışı kuşatan merhamet anlayışını günümüzün çevresel krizleriyle ilişkilendirerek görünür kılıyor.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan, *Üsküdar Üniversitesi Kurucu Rektörü*

(Ç)evrenin Efendisi kitabının; *Neredeyse Sıfır Enerjili Binalar, Hava– Su–Toprak Kaynaklı Isı Pompaları ve Güneş Enerjisiyle Tasarlanan Yapılar* gibi alanlarda da ilham verici ve teşvik edici olacağına inanıyorum.

Prof. Dr. Ümit Doğay Arınç, *Manisa CBÜ Kurucu Rektörü*

Bu kitap sadece bir çevrecilik dersi değil, aynı zamanda rahmet kavramı üzerine bir iç tihattır. Diyebilirim ki İbrahim Özdemir hocamız bu çalışmasıyla hakikaten büyük bir rahmet kapısı aralamış. Âlemlere rahmet kavramının tüm istemleri kuşattığını bize göstermiş. Hz. Peygamber sadece insanlara ve mahlukata merhamet eden değil, dünyanın da varlığını sürdürmesi için rahmettir.

Mehmet Ali Bulut, *Araştırmacı Yazar*

Bir Kızılderili atasözünde, "Yeryüzü bize atalarımızdan miras kalmadı, onu biz çocuklarımızdan ödünç aldık." dendiği gibi Dünya hepimizin ve tüm insanlığa sunulmuş kadim bir emanettir. Bu emaneti korumanın yolu ise merhamet peygamberi Hz. Muhammed'in (sav) uygulayarak örnek olduğu esaslarla korunabilir. Saygıdeğer Hocam İbrahim Özdemir beyefendinin nahif üslubunda bu güzelliği yakalayacağız.

Nurdan Damla, *Yazar*

"Haksız olarak bir serçeyi öldürenden Rabbimiz kıyamette hesap soracaktır, yerde olanlara merhametli olun ki gökte olan melekler size rahmet etsin." diyen Peygamberimizi, evrenin ve çevrenin efendisi ilan eden bir kitap. Âlemlerin ahengi, adaleti, nezaketi ve iki cihan mizanı varlığında tecelli eden bir efendi...

Yıldız Ramazanoğlu, *Yazar*

* * *

Bir elçi, bir lider, bir rehber... Ve doğanın en büyük dostu.
Hayatını, Kur'an'ın evrensel mesajlarını yaşayarak insanlığa sunan bir peygamberin biyografisi... Bu kitapta O'nu; bugünün gözüyle, küresel ısınmanın ve çevresel krizlerin gölgesinde yeniden okuyoruz.

www.hayatyayinlari.com

9 786051 516141

twitter.com/hayatyayinlari
facebook.com/hayatyayinlari
intstagram.com/hayatyayinlari